

Kronika

MIRKO ZUPANČIČ, POGLED V DRAMATIKO

Književnost

Zupančičeva knjiga *Pogled v dramatiko* naj bi bila prva samostojna knjiga o Ibsenu pri nas, pa se ji je v drugem delu primaknil še Shakespeare. Oboje skupaj tvori zanimiv vpogled v dramatiko dveh velikih tvorcev evropskega gledališkega repertoarja — Ibsena in Shakespeara.

Po kratkem uvodu in Ibsenovih bibliografskih podatkih obdela Zupančič izbrane drame H. Ibsena po problemski postavitvi in zaporedju: *Vse ali nič* ali Brandovo iskanje Absolutnega, *Moč preteklosti* ali tragedija Helene Alvingove, *Rojstvo tragedije* — igra na Rosmersholmu, *Hedda Gabler* — polom estetskega življenja, za intermezzo porabi Kierkegaardove besede in nadaljuje z *Mimo tragedije* — idealne možnosti Stockmanna in Werleja, *Lona Hesslova* in kesanje konzula Bernicka, *Različni odločitvi* Nore Helmer in Ellide Wangel (Hiša lutk oz. Nora) in se ponovno vrne na Kierkegaardove besede. Poglavlje o Ibsenu sklene z odprtimi vprašanji o Ibsenu in ga postavi v evropski okvir.

V drugem delu — Poglavlja iz Shakespeara pa razmišlja o Shakespeareovi tragični viziji sveta, predstavi Romea, Julijo in Lorenza, Beneškega trgovca in Timona Atenskega. Janko Moder pa je v spremni študiji oz. delovnem zapisu o Ibsenu pri Slovencih zbral bogato bibliografsko gradivo za nadaljnje raziskovanje Ibsenovega dela pri nas

* Mirko Zupančič, *Pogled v dramatiko* (Bližanje Ibsenu, Poglavlja iz Shakespeara), Obzorja, Maribor 1979 (Poglavlje Ibsen pri Slovencih je napisal Janko Moder)

in dobro dopolnjuje Zupančičovo razmišljanje o Ibsenu.

Pri Zupančiču ne gre toliko za znanstveno akribijo ali kritiški zapis kot za analizo, semantično razčlemba in predstavitev Ibsenovih in Shakespeareovih junakov. Knjiga je esejistično, filozofsko-življenjsko razmišljanje ob junakih in o junakih samih. Osrednja izhodišča njegovega pristopa so vezana na človeka. Ibsenovo »odrenje« teksta doživlja v analitično — literarni interpretaciji M. Zupančiča zanimivo, izkustveno občuteno in preverjeno učinkovanje iste dramskega teksta skoz oči gledališkega teoretika in praktika hkrati, saj je avtorju teatrski instrumentarij dobro znan.

Vsa analitična ostrenja se osredinjajo k človeku kot subjektu tega sveta, k njegovemu etosu in smislu, človek se kot integralni del sveta in kot individuum udejanja v kolobarjenju. Človek je kot kolo z večdimenzionalnimi loputami, ki se vrstijo nepredvidljivo in z vso silo v tej dogodkovno razgibani in psihološko zapleteni človeški tragi-komediji.

Zupančič se ukvarja s komunikacijo in semantiko uprizorjenega teksta. Ko tehta eksistencialni volumen junakov, je sicer v metodologiji konvencionalen, vendar prepričljiv in jasen. Avtor je prvi pri nas, ki je opozoril na elemente Kierkegaardove življenjske filozofije v zavesti in odločitvah Ibsenovih junakov in pri Ibsenu na sploh. Miselna previranja in literarni tokovi takratne Evrope so bili del Ibsena in tudi Ibsen sam je delal vrtnice, saj ga imamo za začetnika moderne evropske dramatike.

Pri oznakah Shakespeareovih del in junankov je avtor fragmentaren glede

na obravnavo, v metodologiji pa zvest analitični metodi.

Knjiga je brez dvoma bogat prispevek našemu bližanju Ibsenu in uporabno gradivo za slehernega poznavalca in raziskovalca Ibsenovega literarnega oz. dramskega dela.

Janez Marolt

ZOJA SKUŠEK-MOČNIK, GLEDALIŠČE KOT OBLIKA SPEKTAKELSKJE FUNKCIJE

Z jesenjo 1980 se je v knjigarnah pojavila prva knjiga nove slovenske knjižne zbirke Analecta, trodelna zbirka esejev Zoje Skušek-Močnik Gledališče kot oblika spektakelske funkcije. Izid knjige same in z njim najava nove zbirke sta razveseljiva vsaj zaradi dveh razlogov. Program zbirke (gl. Problemi — Razprave št. 8—9, 1980) obeta, da dobimo z njo Slovenci končno zbirko izvirnih in prevedenih izrazito sodobnih teoretičnih spisov. Vemo namreč, da smo na tem področju v primerjavi s srbskim ali hrvaškim jezikovnim področjem v izrazitem zaostanku. Izid prve knjige pa je še posebej razveseljiv zato, ker pomeni delo s prvim in najobširnejšim delom hkrati naše prvo dejansko teoretično delo o gledališču. Spisi (tudi) teoretične narave so seveda pri nas že izhajali v revijah in v knjigah, vendar so bili v glavnem v svojih izhodiščih naravnani v zgodovino gledališča ali v kritiko, ki se je skušala teoretično utemeljiti, v konkretna uprizoritvena vprašanja, ali je šlo za posamezne posege v parcialna področja igre, režije, dramaturgije itn. Knjiga Zoje Skušek-Močnik pa skuša (čeprav na način »parcialnih ‚prizmatičnih‘ posegov, ki naj bi sami po sebi izpričevali ideološko laž, imaginarno naravo celote«, kot označuje avtoričino metodo pisec spremne besede Slavoj Žižek) teoretično opredeliti pojav sodobno gledališče v celoti. Seveda z določenega

izhodiščnega stališča, da pač gledališče ima in opravlja določeno družbeno funkcijo, ki je lahko po svojem bistvu reakcionarna in se kot taka tudi izkaže. Da ji gre vendarle za celoto pojava, je razvidno tudi iz dejstva, da se avtorica s svojimi »parcialnimi posegi« ločeva vrste temeljnih ravni evropskega gledališča. To so: socialna in spektakelska funkcija, vprašanje nacionalnega gledališča, vprašanje aristotelizma ali platonizma evropskega gledališča (tudi avantgarde), dileme politično: estetično, problematike igralca znotraj navedenih dilem, vprašanja kraja gledališča, vprašanja festivalov itn. Če že torej ne gre za celoto kot enoto, gre pa vsaj za celoto kot sestav posameznih prvin.

Kolikor vztrajamo ob trditvi, da je knjiga Zoje Skušek-Močnik prvo izrazito teoretično delo o gledališču pri nas, si je ob njem najbrž treba zadržati vsaj dvojje vprašanj: 1. Kako je mogoče, da se je prvo gledališko teoretično (ne gledališko zgodovinsko!) delo pojavilo šele sedaj in ne že kdaj prej? in 2. kaj to delo ločuje od predhodnih poskusov v tej smeri? Na obe vprašanji je v okviru tega zapisa seveda mogoče odgovoriti le deloma, saj sta obe povezani z vprašanjem o možnosti teorije gledališča nasploh. Teorija gledališča, dasiravno gledališče obstaja že tisoče let, ni bila nikdar in nikjer in tudi danes ni posebno razvita. Poleg tega le v zelo redkih primerih dosega kvalitativno in miselno raven enakovredno npr. teoriji književnosti, likovni teoriji ali teoriji glasbe. Omeniti je pravzaprav mogoče eno samo delo, ki se ukvarja pretežno z gledališčem in pomeni eno temeljnih del evropskega mišljenja umetnosti, Aristotelovo Poetiko. Del odgovora na prvo vprašanje je v preprosti resnici, da je novoveška Evropa (delno že v renesansi, a od baroka dalje sploh) imela gledališče za nesamostojno reproduktivno umetnost, prek katere se občinstvu na